

Vektorianalyysi

k. 2014

Harjoitus 4

Käsitellään ke 2.4.

1. Olkoon pinta S kolmio, jonka kärjet ovat (x,y) -tason pisteissä $(0,0)$, $(1,0)$ ja $(1,1)$.

- Laske kolmion pinta-ala integroimalla.
- Laske

$$\iint_S dS \frac{\sin x}{x}.$$

2. Tarkastellaan integraalia

$$\iint_A dA y^3 \frac{e^{x^2}}{x} = \int_{y=0}^2 \int_{x=y^2}^4 dx dy y^3 \frac{e^{x^2}}{x}.$$

- Piirrä pinta A .
- Suorita integrointi.

3. Olkoon integroimisalueena S tasopinta $S = \{(x, y) : x + y \geq 0, y \leq 0, x \leq 1\}$.

- Tee muuttujanvaihto $u = x + y$, $v = x$ ja laske vastaava Jacobin determinanti.
- Mikä on S :ää vastaava integroimisalue (u,v) -tasossa?
- Laske pintaintegraali

$$\iint_S dS x^3 \sqrt{x+y}$$

em. muuttujanvaihtoa käyttäen.

4. Laske integraali

$$\iint_S dS (x + 2y + 3z).$$

Tässä S on se tason $2x - y + z = 3$ osa, joka on xy -tasossa olevan, x - ja y -akselin ja suoran $y = 1 - 2x$ rajaaman kolmion yläpuolella.

5. Laske pintaintegraali

$$\iint_S dS (x^2 + y^2 + 3z^2),$$

jossa S on se osa paraboloidin $z = x^2 + y^2$ pintaa, jossa $x^2 + y^2 \leq 9$.

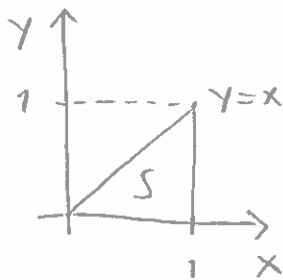
6. Laske pintaintegraali

$$\iint_S dx dy e^{-x^2 - y^2}, \quad a^2 \leq x^2 + y^2 \leq b^2$$

sopivalla (ja ilmeisellä) muuttujanvaihdolla. Piirrä alue S .

Päättele saamasi tuloksen perusteella integraalin $\int_0^{\infty} dx e^{-x^2}$ arvo.

1.

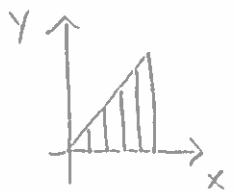
Käytän jatkossa
vain yhtä integraalimerkkiä

a.) Lasketaan ensin kolmion pinta-ala.

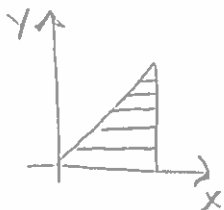
$$S = \{0 \leq x \leq 1, 0 \leq y \leq x\}$$

$$\int_S dA = \int_0^1 dx \int_0^x dy = \int_0^1 dx x = \left[\frac{1}{2} x^2 \right]_0^1 = \frac{1}{2}$$

Tämä vastasi "siivutusta" x-suunnassa

Tämä voidaan laskea
myös integroimalla x-suunta
ensin.

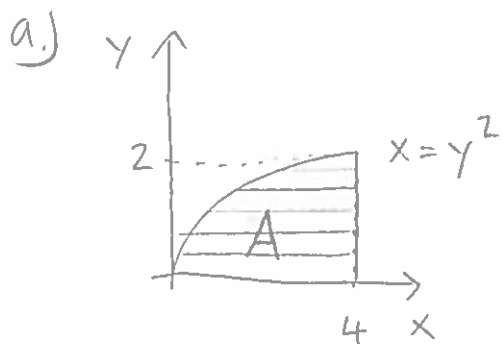
$$\int_S dA = \int_0^1 dy \int_y^1 dx = \int_0^1 dy (1-y) = \left[y - \frac{1}{2} y^2 \right]_0^1 = 1 - \frac{1}{2} = \frac{1}{2}$$

$$\begin{aligned} \text{b.) } \int_S dA \frac{\sin x}{x} &= \int_0^1 dx \int_0^x dy \frac{\sin x}{x} = \int_0^1 dx \frac{\sin x}{x} \cdot x = \int_0^1 dx \sin x \\ &= -\left[\cos x \right]_0^1 = -\cos 1 + 1 \end{aligned}$$

Huom. integraali ei onnistu toisessa järjestyksessä

$$\int_0^1 dy \int_y^1 dx \frac{\sin x}{x}$$

$$\boxed{2.} \quad \int_A dA y^3 \frac{e^{x^2}}{x} = \int_0^2 dy \int_{y^2}^4 dx y^3 \frac{e^{x^2}}{x}$$

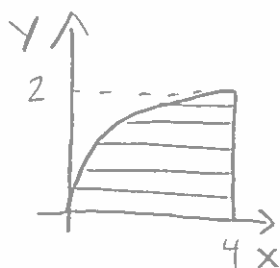

b.) Integraali ei onnistu annetussa järjestyksessä, joten vaihdetaan rajat.

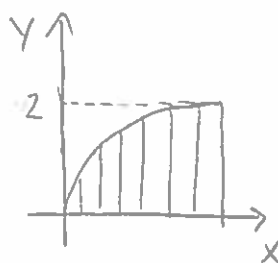
$$x = y^2 \rightarrow y = \sqrt{x}$$

$$\begin{aligned} \int_A dA y^3 \frac{e^{x^2}}{x} &= \int_0^4 dx \int_0^{\sqrt{x}} dy y^3 \frac{e^{x^2}}{x} = \int_0^4 dx \int_0^{\sqrt{x}} \frac{1}{4} y^4 \frac{e^{x^2}}{x} \\ &= \frac{1}{4} \int_0^4 dx x^2 \frac{e^{x^2}}{x} = \frac{1}{4} \int_0^4 dx x e^{x^2} = \frac{1}{4} \int_0^4 \frac{1}{2} e^{x^2} = \frac{1}{8} (e^{16} - 1) \end{aligned}$$

Huom. Ennen integrointirajojen vaihtoa "siivotettiin" y-suunnassa ja vaihdon jälkeen x-suunnassa.

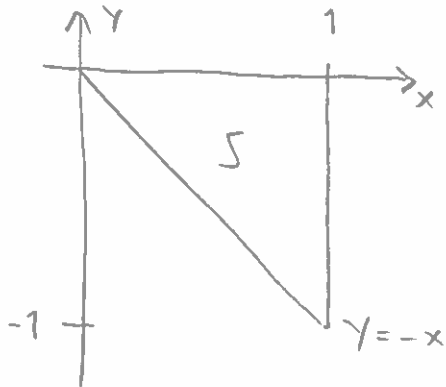
Ennen

Jälkeen

3.

$$S = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2, x+y \geq 0, y \leq 0, x \leq 1\}$$

a.) Tehdään muuttujanvaihto

$$\begin{cases} u = x + y \\ v = x \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} x = v \\ y = u - x = u - v \end{cases}$$

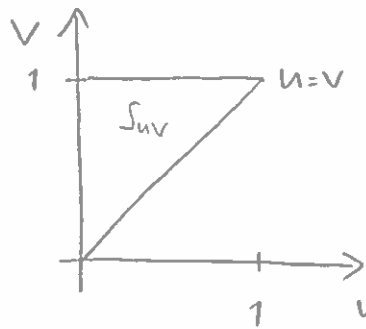
$$J = \begin{vmatrix} \frac{\partial x}{\partial u} & \frac{\partial y}{\partial u} \\ \frac{\partial x}{\partial v} & \frac{\partial y}{\partial v} \end{vmatrix} = \begin{vmatrix} 0 & 1 \\ 1 & -1 \end{vmatrix} = \underline{\underline{-1}}$$

b.) Tutkitaan miten pinnan S määrittelevät ehdot muuttuvat koordinaattimuunnoksessa.

$$x + y \geq 0 \Rightarrow u \geq 0$$

$$y \leq 0 \Rightarrow u - v \leq 0 \Rightarrow u \leq v$$

$$x \leq 1 \Rightarrow v \leq 1$$

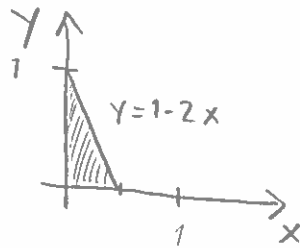

$$\Rightarrow S_{uv} = \{(u, v) \in \mathbb{R}^2, u \geq 0, u \leq v, v \leq 1\}$$

$$\begin{aligned} c.) \int_S ds x^3 \sqrt{x+y} &= \int_0^1 dv \int_0^v du \overset{|J|}{1} \cdot v^3 \sqrt{u} = \int_0^1 dv \int_0^v \frac{2}{3} u^{3/2} \\ &= \frac{2}{3} \int_0^1 dv v^{3/2} = \frac{2}{3} \Big| \frac{2}{11} v^{11/2} \Big|_0^1 = \underline{\underline{\frac{4}{33}}} \end{aligned}$$

4.

$$\int_S ds (x+2y+3z)$$

$$S = \left\{ (x, y, z) \in \mathbb{R}^3, 2y - y + z = 3, 0 \leq y \leq 1 - 2x, 0 \leq x \leq \frac{1}{2} \right\}$$

Parametrisoidaan pinta $x=u, y=v, z=3-2u+v$

$$\Rightarrow \vec{r}(u, v) = u\hat{i} + v\hat{j} + (3-2u+v)\hat{k}, \quad 0 \leq v \leq 1-2u, \quad 0 \leq u \leq \frac{1}{2}$$

$$ds = \left| \frac{\partial \vec{r}}{\partial u} \times \frac{\partial \vec{r}}{\partial v} \right| du dv$$

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial u} = \hat{i} - 2\hat{k}, \quad \frac{\partial \vec{r}}{\partial v} = \hat{j} + \hat{k}, \quad \frac{\partial \vec{r}}{\partial u} \times \frac{\partial \vec{r}}{\partial v} = \begin{vmatrix} \hat{i} & \hat{j} & \hat{k} \\ 1 & 0 & -2 \\ 0 & 1 & 1 \end{vmatrix} = 2\hat{i} - \hat{j} + \hat{k}$$

$$\left| \frac{\partial \vec{r}}{\partial u} \times \frac{\partial \vec{r}}{\partial v} \right| = \sqrt{2^2 + 1 + 1} = \sqrt{6}$$

$$\Rightarrow \int_S ds (x+2y+3z) = \int_0^{1/2} du \int_0^{1-2u} dv \sqrt{6} (u+2v+3(3-2u+v))$$

$$u+2v+9-6u+3v = 9-5u+5v$$

$$= \sqrt{6} \int_0^{1/2} du \left(9v - 5uv + \frac{5}{2}v^2 \right) = \sqrt{6} \int_0^{1/2} du \left(9(1-2u) - 5u(1-2u) + \frac{5}{2}(1-2u)^2 \right)$$

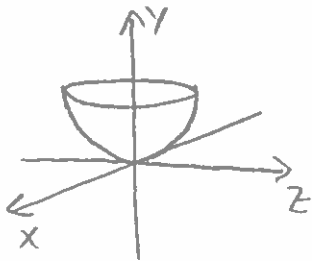
$$= \sqrt{6} \int_0^{1/2} du \left(\underline{9} - \underline{18u} - \underline{5u} + \underline{10u^2} + \frac{5}{2} \underline{-10u} - \underline{10u^2} \right)$$

$$= \sqrt{6} \int_0^{1/2} du \left(\frac{23}{2} - 33u + 20u^2 \right) = \sqrt{6} \left[\frac{23}{2}u - \frac{33}{2}u^2 + \frac{20}{3}u^3 \right]_0^{1/2}$$

$$= \sqrt{6} \left(\frac{23}{4} - \frac{33}{8} + \frac{20}{24} \right) = \sqrt{6} \left(\frac{138}{24} - \frac{99}{24} + \frac{20}{24} \right) = \underline{\underline{\frac{59}{24}\sqrt{6}}}$$

5. Laske $\int_S ds(x^2+y^2+3z^2)$ kun

$$S = \left\{ (x,y,z) \in \mathbb{R}^3, z = x^2 + y^2, \underbrace{x^2 + y^2 \leq 9} \right\}$$

Tämä on ympyrä xy -tasossa

$$\Rightarrow x = \rho \cos \phi, \quad y = \rho \sin \phi, \quad \rho \in [0, 3] \\ \phi \in [0, 2\pi[$$

$$\Rightarrow z = \rho^2 \cos^2 \phi + \rho^2 \sin^2 \phi = \rho^2$$

Pinnan parametrisitys on siis:

$$\vec{r}(\rho, \phi) = \rho \cos \phi \hat{i} + \rho \sin \phi \hat{j} + \rho^2 \hat{k}, \quad \rho \in [0, 3], \quad \phi \in [0, 2\pi[$$

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial \rho} = \cos \phi \hat{i} + \sin \phi \hat{j} + 2\rho \hat{k}, \quad \frac{\partial \vec{r}}{\partial \phi} = -\rho \sin \phi \hat{i} + \rho \cos \phi \hat{j}$$

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial \rho} \times \frac{\partial \vec{r}}{\partial \phi} = \begin{vmatrix} \hat{i} & \hat{j} & \hat{k} \\ \cos \phi & \sin \phi & 2\rho \\ -\rho \sin \phi & \rho \cos \phi & 0 \end{vmatrix} = \hat{i}(0 - 2\rho^2 \cos \phi) - \hat{j}(+2\rho^2 \sin \phi) + \rho \hat{k}$$

Yleisessä parametrisityksessä on:

$$ds = \left| \frac{\partial \vec{r}}{\partial \rho} \times \frac{\partial \vec{r}}{\partial \phi} \right| d\rho d\phi = \sqrt{4\rho^4 \cos^2 \phi + 4\rho^4 \sin^2 \phi + \rho^2} d\rho d\phi$$

$$= \rho \sqrt{4\rho^2 + 1} d\rho d\phi$$

$$\Rightarrow \int_S ds(x^2+y^2+3z^2) = \int_0^3 d\rho \int_0^{2\pi} d\phi \rho \sqrt{4\rho^2 + 1} (\rho^2 + 3\rho^4)$$

$$= 2\pi \int_0^3 \frac{1}{420} (4\rho^2 + 1)^{3/2} (45\rho^4 + 12\rho^2 - 2)$$

↑

Wolframα. Jos Wei ole käytössä, niin osittaisintegraoi pari kertaa.

$$= \frac{\pi}{210} \left[37^{3/2} (3645 + 108 - 2) + 2 \right] = \frac{\pi}{210} (3751 \cdot 37^{3/2} + 2)$$

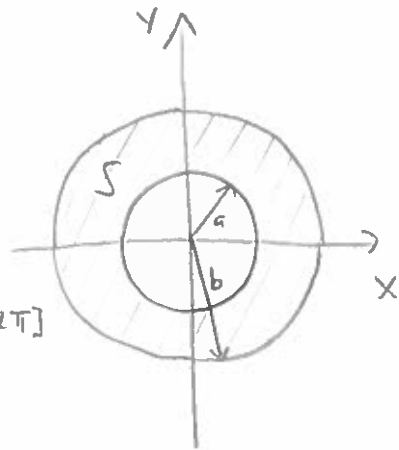
6.

$$\int_S ds e^{-x^2-y^2}$$

$$a^2 \leq x^2 + y^2 \leq b^2$$

Parametrisidaan pinta S

$$\vec{r} = \rho \cos \phi \hat{i} + \rho \sin \phi \hat{j}, \quad \rho \in [a, b], \phi \in [0, 2\pi]$$

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial \rho} = \cos \phi \hat{i} + \sin \phi \hat{j}$$

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial \phi} = -\rho \sin \phi \hat{i} + \rho \cos \phi \hat{j}$$

$$\frac{\partial \vec{r}}{\partial \rho} \times \frac{\partial \vec{r}}{\partial \phi} = \begin{vmatrix} \hat{i} & \hat{j} & \hat{k} \\ \cos \phi & \sin \phi & 0 \\ -\rho \sin \phi & \rho \cos \phi & 0 \end{vmatrix} = \hat{k} (\rho \cos^2 \phi + \rho \sin^2 \phi) = \rho \hat{k}$$

$$\Rightarrow ds = \rho d\rho d\phi$$

$$\Rightarrow \int_S ds e^{-x^2-y^2} = \int_a^b d\rho \int_0^{2\pi} d\phi \rho e^{-\rho^2} = 2\pi \int_a^b d\rho \rho e^{-\rho^2}$$

$$= 2\pi \left[-\frac{1}{2} e^{-\rho^2} \right]_a^b = \underline{\underline{\pi (e^{-a^2} - e^{-b^2})}}$$

$$\begin{aligned} \int_0^{\infty} dx e^{-x^2} &= \frac{1}{2} \int_{-\infty}^{\infty} dx e^{-x^2} = \frac{1}{2} \left(\int_{-\infty}^{\infty} dx e^{-x^2} \right) \left(\int_{-\infty}^{\infty} dy e^{-y^2} \right)^{1/2} \\ &= \frac{1}{2} \left(\int_{\mathbb{R}^2} dx dy e^{-x^2-y^2} \right)^{1/2} = \frac{1}{2} (\pi)^{1/2} = \frac{\sqrt{\pi}}{2} \end{aligned}$$

Tämä on aiemmin laskettu
integraali kun $a=0$ ja $b \rightarrow \infty$